

„az első lelkesedés ellobbanása után nálunk az egyesületi munka rendszerint rászakad egyetlen kitartóbb ember: az ügyvezető igazgató, vagy főtitkár vállaira s így abból, ami mint egyesületi, kollektív akció indult, egyéni, individuális munka lesz“.

Nem is sejti, hogy megállapítása mennyire találó a mi viszonyainkra is.

Mindez elég volna, talán sok is egy esztendőre. Pedig ha valamikor, úgy most szükségünk van megerősödött egyesületi életre, hogy a *mainál egészségesebb tagozódásban* kialakult erdészársadalmunk kivehesse részét annak a várva várt nagy alkotásnak megépítésében, melyet már évtizedek óta „új erdőtörvénynek“ nevezünk.

Czillinger János.

Aktuális kérdések

Írta: Biró Zoltán

II.

(Befejezés)

Mint minden gazdaságnak, az erdőgazdaságnak is legelső célja az, hogy a tulajdonosnak, illetőleg birtokosnak *állandóan* minél nagyobb jövedelmet szolgáltasson.

Végeredményében a jövedelemből következtethetünk arra is (természetesen normális viszonyokat feltételezve), hogy az illető gazdaság a fogyasztás érdekeit mennyire szolgálja.

A tömegtermelésre berendezett erdőgazdaság ugyanis nagy jövedelmet csak olyan termékekkel érhet el, amelyek iránt a kereslet akár a nagytömegű fogyasztás, akár pedig a termékek sokoldalú, vagy különleges használhatósága következtében élénk.

Nagy átlagban tehát elfogadhatjuk azt az álláspontot, hogy minél jobban jövedelmez egy erdőgazdaság, annál jobban szolgálja a közfogyasztás érdekeit s így a közérdeket is.

A legjobb jövedelmezőség azonban nem fog mindig együtt járni a legmagasabb egységáron értékesíthető, tehát méretegységenként legértékesebb választékok termelésével.

Az erdők egyenetlen eloszlása, az erdei termékeknek az értékhez viszonyítva túlságosan magas szállítási költségei miatt gyakori az az eset, hogy aránylag alacsonyabbrendű, de rövidebb idő alatt nagyobb tömegben termelhető választékok a helyi fogyasztás útján jobb jövedelmezőséget biztosítanak, mint az általános forgalomban magasabb egységáron értékesíthető, de kisebb tömegben és hosszabb idő alatt termelhető olyan választékok, amelyeknek piaca messze fekszik s amelyek éppen ezért nagyobb távolságra való szállítást igényelnek.

Különösen erdőben szegényebb, a közlekedéstől távolabb fekvő, de sűrűbb népességű vidékeken, vagy alárendeltebb választékokat nagyobb mértékben igénylő üzemek (például bányák) közelében gyakori ez az eset, ahová ezeket a szükségleti cikkeket, ha azok a közelből ki nem kerülnek, nagy távolságról kellene szállítani.

A nagyobb jövedelmezőség azonban ebben az esetben is teljesen összhangban van a köz érdekével, mivel az alárendeltebb minőségű választékok termelésével az anyagok felesleges szállítását kerüljük el s a szükségleteket munka- és költségkíméléssel elégítjük ki.

De más szempontból is fontos a jövedelmezőség kérdése.

Az emberi természetben gyökerezik, hogy az átlagember csak az olyan gazdasági ágat, az olyan gazdálkodási módot becsüli meg, úzi előszeretettel és fejleszti, ahol lehetőleg szabadon dolgozva, munkájának minél előbb kézzel fogható eredményét látja és élvezi.

Már pedig éppen az erdőgazdaság az, ahol az eredmény eléréséhez évtizedek türelmes munkájára van szükség, ahol a kereslet igényeihez nem lehet évről-évre alkalmazkodni, mint a mezőgazdaságnál.

A termelésnek az aratás jellegével bíró, a jövedelmet szolgáltató része mindig évtizedek termését emészti fel s a „többtermelés“ hangzatos jelszavának, a nagyobb jövedelem

elvének ebben az irányban szabadabb alkalmazása könnyen vezethet a gazdasághoz nélkülözhetetlen élőfatöke megtámasztására.

Arra kell tehát az előrelátó gazdálkodásnak irányulnia, hogy a jövedelmezőséget a késő jövő részére is ne csak biztosítsa, de fokozza, anélkül azonban, hogy a jövő érdekében hozandó áldozatokkal a jelen gazdálkodás eredményeit túlságosan csökkentsé, mozgási lehetőségét túlságosan korlátozza.

Keresnünk kell ezért azokat a gazdasági elveket, amelyek mellett a kettős célt elérni tudjuk, mert a fokozott jövedelmezőség kérdésének helyes megoldása sohasem nehezedett nagyobb súllyal a magyar erdőgazdaságra, mint a mostani időben.

Próbáljuk megállapítani, állott-e be az utóbbi évtizedekben a szükségletekben és keresletben olyan változás, amely a gazdálkodási alapelvek némi módosítását igényli. Mert ha évtizedekkel előre nem is tudunk biztosan számítani, a múlt tanulságaiból hasznos következtetéseket vonhatunk.

Megállapíthatjuk, hogy különösen a tömeges fogyasztás tárgyát képező cikkekben (fűrészárú, épületfa, stb.) a túl nagy méretű anyagok után a kereslet meglehetősen megcsappant.

A vas és a vasbeton már csak nagyobb tartósságuk és könnyebb előállításuk révén is kiszorították a fát sok olyan alkalmazásból, ahol a jelentékeny méreteket különösen becsülték (hidépítés, magas építkezések, hajóépítés, sok víziépítkezés stb.).

Ezzel szemben a kisebb méretű anyagok iránt a kereslet mennyiségileg erősen emelkedett.

Az a nagy árkülönbözet, ami a vastagabb és vékonyabb, de műszaki célokra minőségileg egyformán alkalmas faanyagok között régebben megvolt, az újabb időben erősen lecsökkent.

A nagyon magas vágásforduló indokoltsága tehát csökkent, mert a 60—80 éves koron túl erősen apadó növedék sem mennyiségileg, sem minőségileg nem kárpótolja azt a

fatömegtöbbletet, amit az alacsonyabb vágásforduló szolgáltat.

Sőt a jól záródott, sűrűn nőtt vékonyabb középkorú állomány *ugyanakkora* területen alig ad kisebb pénzügyi eredményt, mint az idősebb, gyéresebb záródásban nőtt nagyobb fatömegű, de ágasabb állomány.

Ezért viszont az eddiginél nagyobb súlyt kell helyezni arra, hogy a termelt faanyag műszaki használhatósága és mennyisége növekedjék.

Gyors növése, jól záródott állományokra kell törekednünk s első sorban arra, hogy a záródás minél fiatalabb korban következzen be s minél korábban kezdődjen a törzsek feltisztulása.

Az a kérdés már most, hogy ilyen aránylag alacsony vágásforduló mellett el tudjuk-e érni a kívánatos méreteket?

Megfelelő gazdálkodás mellett már közepes minőségű talajon is feltétlenül el.

Jó talajon nőtt kocsánytalan tölgyeseinkben, még pedig nem csak az áradványtalajokon (Duna és Dráva mentén, Hanság, Bodrogköz stb) és a mély agyagtalajon (nyugatzalai, tiszaháti stb. vidékek), de a jobb homoktalajon is (Somogy, Tolna, Pest, Szabolcs megyék stb.) 60—80 éves korban egyes törzsek már elérik a 35—50 cm. mellmagassági átmérőt.

Példaképen megemlíthetem, hogy a kalocsai érsekség dunai erdejében találtam 78 cm. vastag tölgytuskót, amely 63 éves volt s az összes tölgytörzsek fejlődése ehhez volt hasonló.

A gróf Majláth-féle zempléni erdő 50—60 cm. átmérőjű, 30 m.-nél magasabb törzsei sem idősebbek 80—90 évnél.

Éppen ezek a bujanövésű, keményebb szövetű tölgyeink nem is alkalmasak azokra a teljesen különleges célokra (fournier, kényesebb butorbetétek stb), amelyeknél a túlnagy méretet erősen megfizetik.

Ezzel szemben építkezési, vasútfelszerelési stb. célokra már 60—70 éves korban elérhető méretek mellett kiválóan alkalmasak.

Másik nemesebb lombfánknál, a kőrisnél még inkább áll ez az eset.

Megfelelő talajon az évi vastagsági növekvés (kétszeres évgyűrűvastagság) 6—12, sőt 18—20 mm.-t is elér.

Az erdei, vörös és lucfenyőből 60—80 éves jól záródott állományainkban 50—60% fűrészrönköt kapunk, a vékonyabb törzsek pedig a legideálisabb épületfaanyagot, bányafát, oszlopot stb. szolgáltatják.

Dunántúli 70—80 éves bükköseinkben az 50 cm.-t meghaladó mellmagassági átmérőjű törzsek nem ritkák.

Mindezek csak a mellett bizonyítanak, hogy a ma legkeresettebb méreteket jelentékenyen alacsonyabb vágásforduló mellett is el tudjuk érni, mint amilyen vágásfordulót a szakkörök még 1—2 évtized előtt alkalmaztak.*

Erős revizióra szorul a fanemeknek a cikk első részében már érintett kérdése is.

Elsősorban a kőris az, amely nem részesül megfelelő elbánásban.

A „fehérfát“ még a legutóbbi időkben is — egy-két gazdaság kivételével — nem tekintik olyan fanemnek, amely a védelmet, vagy éppen a mesterséges megtelepítést megérdemelné.

A hárs és éger meg éppen gyömfák, pedig egészséges, jobb méretű törzseik értéke alig marad a tölgy értéke mögött.

Alkalmazhatóságukról egész más képet nyerünk, ha keressük, melyik iparágak alkalmazzák azokat legjobban.

A kőrist, a hársat a carosseria és repülőgépgyártás, vagongyártás, gépipar alkalmazzák leginkább, a sportcik-

* Nehogy t. olvasóközönségünk mindezekből azt a téves következtetést vonja le, hogy ezek után essünk neki a 100—120 éves vágásfordulók leszállításának, a magunk részéről is kívánatosnak tartjuk le rögzíteni a fentiekből folyó azt a megállapítást, hogy egyfelől a *változott keresleti viszonyok*, másfelől az erdőbirtokra *manapság* különös súllyal nehezedő elviselhetetlen terhek lényegesen kell, hogy ellensúlyozzák vágásforduló mindenáron való felemelésének irányzatát. A leszállítás miatt nem kell aggódnunk, sajnos, elvégezi ezt az élet. Szerk.

9

keket meg úgyszólván csak kőrisből készítik. Épp ily keresett faneme a kőris a bognáriparnak is.

A hársat újabban a fafaragóipar is igen felkarolta.

Az éger különösen vékony lapokban, de vastagabb pal-lók formájában is az asztalosiparnak elég keresett fája. Pompás színfelvevőképessége igen alkalmassá teszi neme-sebb fanemek utánzására, vaklemezek, ragasztott betétek cél-jaira meg éppen a legkiválóbb.

Mindezek az iparágak — azt hiszem, ezt különös jóste-hetség nélkül is elmondhatjuk — az erős fejlődés jegyében állnak még a mai nehéz viszonyok között is.

Semmiesetre sem lesz kárára a gazdaság jövedelmező-ségének, ha ezeknek a fanemeknek megfelelő helyeken kisebb mértékben teret nyitunk.

Fennmarad most még az a kérdés, tudjuk-e ezeken a kereteken belül még más eszközökkel is fokozni vagy gyo-rsítani a termelést?

Azt hiszem, erre a kérdésre is lehet igennel felelni.

Sok tekintetben útmutatást adhat a mezőgazdaság pél-dája, amely minden évben egy teljes tenyészési időszakot fejezvé be, sokkal rohamosabban haladhat a fejlődés útján az erdőgazdaságnál.

Itt van elsősorban a magkiválasztás kérdése.

Régóta tudjuk, régóta hangoztatjuk a fontosságát, de bizony a gyakorlatban nem sokat törődtünk vele.

Pedig az állomány fejlődésénél 50—60 százalékos kü-lönbségeket, sőt ennél többet is okozhat.

Igen ajánlom az érdeklődő kollégák figyelmébe a bajor királyi herceg ő fensége sárvári uradalmában közvetlen egy-más mellett szlavóniai és belföldi tölgymakkról telepített fia-talosokat.

Nem beszélve a 25—30 százalékos magassági különbség-ről, a szálas, egyenesnövé-sű, fényes és símakérgű szlavóniai tölgyfácskák mellett a teljesen záródott, de ennek dacára girbe-görbe, repedezett kérgű hazai makkról származott fács-kák kiáltó példái annak, mit jelent az átöröklés az erdőgaz-

daságban s mennyire fontos a magkiválasztás a tenyészésnél.

Sőt azt hiszem, ebben a tekintetben tovább is mehetünk a következtetéssel.

Igen valószínű, hogy ezeket a faji sajátságokat nem fogja az így megtelepített állomány nemzedékeken keresztül megőrizni, hanem a változott viszonyokhoz képest a későbbi, vagy talán már a második nemzedéknél azokat többé-kevésbé elveszíti.

Magyarán mondva, elfajzlik.

Hiszen ez az alkalmazkodás hozza létre a változatokat, vagy nemzedékek során át a válfajokat.

Tehát a magfelfrissítésre valószínűleg később is szükség lesz, különösen a rosszabb termőhelyeken.

A másik példa, amit a mezőgazdaságból vehetünk, a talajművelés hatása.

Két irányban is vonhatunk párhuzamot, még pedig a megmunkálás, vagy mondjuk talajelőkészítés szempontjából és a termőerő fokozása, a trágyázás szempontjából.

Nézzük meg a növényzet fejlődését a gőzekével mélyen és esetleg többször szántott nagybirtok és a mellette levő egyszer s akkor is sekélyen szántott törpebirtokon.

Ugyanazt a különbséget találjuk közte, amit az erdőben elszóródott magról kelt és a jól gondozott csemetekertben nevelt és megművelt talajba ültetett fiatal fácskák között. Még pedig nemcsak a tenyészeti idő kezdetén, de a beérés idején is.

A megmunkált talajba vetett mag 2—3 év alatt esik át az elbokrosodás időszakán, amit a magától kelt csemete a legtöbb esetben 6—8 év alatt ér el.

Láttam igen szép, természetes úton keletkezett tölgyfiatalost, amelyik 6—8 éves korában alig volt 45—50 cm. magas, az elég sűrűn megtelepedett üde, bokros csemeték közeit ellepte a fű, a gyom; ezzel szemben ugyanolyan korú, köztes használattal telepített 1.5—2 méter magas, teljesen záródott fiatalost, beárnyékol, tiszta talajjal.

Azt hiszem, nem kérdéses, hogy melyik a kívánatosabb gazdasági szempontból.

Ahol tehát meg tudjuk adni a talajnak a megmunkálást, adjuk meg, mert erdei fáink ezt éppen úgy meghálálják, mint a mezőgazdasági növények.

Ne feledjük el, hogy nem az első, de az utolsó 4—5 év növedékkülönbségeit nyerjük vele, ez pedig érték.

De meggyőződésem az, hogy többet nyerünk, hogy a megmunkált talajban telepített erdő fejlődése későbbi korban is más lesz, mint a megmunkálatlan talajban települté.

Hiszen a mesterséges telepítésnél a növőtér, a záródás szabályozása a legelső időtől kezünkben van.

Módunkban áll kedvezőbbé tenni a megtelepülés körülményeit s a legelső, legveszedelmesebb időszakon átsegíteni a fiatal fácskát.

Körülbelül ugyanerre az eredményre jutunk a talajjavítás kérdésének a vizsgálatánál is.

Nem mesterségesen, de az erdő lombhullása útján szórjuk egy vágásfordulón át a trágyát a talaj felszínére.

A hamualkatrészek, az alsó talajrétegből oldott állapotban fölvelt ásványi tápanyagok jelentékeny részét visszaadja a fatenyészet ezen az úton, mert hiszen a levélzet hamutartalma százalékaránylagosan jóval nagyobb a törzs hamutartalmánál.

De ezenfelül sokszorosan nagyobb mennyiségű organikus vegyületet tartalmaz a lehullott lomb.

A bomlás légnemű termékei nagyobb részben valószínűleg kárbavesznek s a talaj fizikai tulajdonságait csak a nedvesség megőrzésével, vegyi tulajdonságait csak a kilúgozás folytán amúgy sem túlságos mélyre lekerülő oldatokkal javítja a trágyázásnak ez a módja.

Mit érünk el ezzel szemben a talaj mesterséges megmunkálásával?

Ugyanazt, amit a mezőgazdaság elér a trágya leforgatásával, vagyis egyrészt megakadályozzuk a légnemű bomlási termékek jó részének elillanását, másrészt mélyebb talajrétegekbe juttatjuk vissza az ásványi tápanyagokat, végül

javítjuk a talaj fizikai szerkezetét, mert a laza talajt kötöttebbé, a túlságosan kötött talajt lazábbá teszi a lefordított alom.

Ez pedig — véleményem szerint — nem lehet káros.

Ezeket a körülményeket hálálja meg véleményem szerint nemcsak az első időkben, de későbbi időkben is a mesterségesen telepített fiatalos.

Igaz, az alomtakaró föld alá kerül s a jól záródó fiatalosban is időre van szükség, hogy ez az alomtakaró újból képződjék.

Azt hiszem azonban, hogy a talajban lassan korhadó alom a tenyészetnek jobb szolgálatot tesz, mint a talaj felszínén heverő s ott korhadó anyagok.

Látszólag függő kérdésnek marad itt a talajvédelem.

Ne feledjük azonban el, hogy a talajvédelem a véderdők és futóhomokokat kivéve — nem cél, hanem eszköz.

A cél a talaj javítása által a termőképesség fokozása.

S ebben a tekintetben sem tarthatom túlságosan szerencsésnek a vastag alomtakaró örökös fentartását.

A mezőgazdaság nem védi a talaj alsó rétegeit a légköri behatásoktól, sőt szándékosan teszi ki annak.

Ugyanezt tehetjük meg az erdőgazdaságnál is 60, 80, 100 évben egyszer a mesterséges megműveléssel.

Megtesszük részben, vagy egészben a szerint, amint fészkes formában, vagy teljes egészében műveljük meg a talaj felszínét.

Vitatható lehet az a kérdés, hogy az egész állományt távolítsuk-e el egyszerre, vagy annak csak egy részét, de azt hiszem, a tökéletesedés útján az első lépcsőfok a részleges, vagy teljes talajmegmunkálás lesz.

Nem tudok a meggyőződésemen változtatni, hogy annál tökéletesebb valamely gazdasági rendszer, minél jobban tudja magát függetleníteni a rajta kívül álló természetadta tényezőktől s minél inkább iparkodik a természetadta helyzetet mesterséges beavatkozással javítani és — bármily visszataszító is ez a kifejezés — a maga javára kihasználni.

Nem a természetadta alkalom bevárásában, de a várakozási idő megfelelő felhasználásában látom a fejlődés útját és az eredmény közelebb hozását.

Nem abban találok a kérdés lényegét, tarvágással távolítjuk-e el az eredeti állományt, avagy a felújulás tartamára akarunk-e védőállományt biztosítani az újulatnak.

A lényeg az, hogy az eltávolított állomány helyét *minél előbb* olyan fiatalos foglalja el, amelynek egyes egyedei a rájuk nézve *lehető legkedvezőbb körülmények között telepedtek meg, már az első időben gyorsan növekednek s mielőbb záródva, műszaki célokra alkalmas egyedekké fejlődnek.*

Azt hiszem, a felvetett kérdések mindegyike megérdemli azt, hogy velük nemcsak gyakorlati erdőgazdáink, de az erdőgazdaság fejlődése érdekében a kísérleti állomás is behatóan foglalkozzék s azt hiszem csak jó szolgálatot teszünk a magyar erdőgazdaságnak, ha ezeket a kérdéseket egészséges vita keretében a nyilvánosság előtt tisztázzuk.

Az erdészeti közigazgatás kérdéséhez.

Irta: Czillinger János

A földmivelésügyi miniszternek immár csak egy rendeletébe kerül s megindul az az új gépezet, amely az országos törvénykönyvek között 1923:XVIII. jelzéssel az erdészeti igazgatást új vágányokra tereli.

Most, amikor minden nappal közelebb érzem ezt a pillanatot, amely egyben a magyar talajban közel félszázadon át mély gyökeret vert, az erdőfenntartás alapját képező kir. erdőfelügyelőségi intézménynek kimúlását is jelenti, nem az a szándékom, hogy a haldoklónak méltó végtisztességet készítsek elő.

Ellenkezőleg, célom az, hogy az intéző körök és a magyar erdész társadalom figyelmét felhívjam arra, hogy ez a törvény *nélkülözze azt a szükséges előkészítést*, amelyen feltétlenül kereshetett kellett volna mennie, nevezetesen azt, hogy az erdőgazdátársadalom egyedül illetékes szervezete, az „*Országos Erdészeti Egyesület*“ ezzel a követelményeiben rendkívül fon-